

21. Sira I.T., Nikolaienko O.M. (2021) Matematychni proiekty yak instrument formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti [Mathematical projects as a tool for developing research competence]. *Visnyk Skovorodynivskoi akademii molodykh uchenykh*. Kharkiv, 73–79. [in Ukrainian]

22. Skvortsova S.O. (2020) Metodychna systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv do navchannia matematyky [Methodological system for training future teachers to teach mathematics]. *Hirska shkola Ukrainykh Karpat, issue № 22*, 129–134. [in Ukrainian]

23. Shvai O. (2013) Orhanizatsiia naukovo-doslidnoi roboty maibutnikh vchyteliv matematyky v umovakh kompetentnisnogo pidkhodu v osviti. Naukova diialnist yak shliakh formuvannia profesiinykh kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia (NPK-2013) [Organization of research work of future mathematics teachers in the context of a competency-based approach in education. Scientific activity as a way of forming the professional competencies of future specialists (NPC-2013)]. *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiya (5-6 hrudnia 2013 r., Sumy)*. Sumy, 99-100 [in Ukrainian]

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 15.07.2025 р.
Прийнято редакцією 15.08.2025 р.
Опубліковано 1.09.2025 р.

УДК 373.3.015.31:159.942

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-2-58-247-253

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

Півовар Сергій Петрович

аспірант

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: pivovars20@gmail.com

Півовар Наталія Володимирівна

заступник директора з навчально-виховної роботи

Конотопська початкова школа «Казка» Конотопської міської ради Сумської області

e-mail: pivovar-natali@ukr.net

ORCID ID: 0009-0008-7984-1748

У статті проаналізовано сучасний стан дослідження та формування емоційного інтелекту молодших школярів. Розглянуто ключові теоретичні підходи до визначення поняття «емоційний інтелект» та його структури. Здійснено огляд педагогічних технологій, які застосовуються в освітній практиці для розвитку емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку. Визначено основні виклики та можливості в цьому напрямі, а також запропоновано рекомендації щодо впровадження ефективних методик, які сприятимуть гармонійному розвитку особистості дитини, її соціальних навичок та успішної адаптації в соціумі. Дослідження підкреслює важливість цілеспрямованої роботи над розвитком емоційного інтелекту як основи для подальшого академічного та особистісного зростання.

Ключові слова: емоційний інтелект, молодші школярі, емоційна сфера, освітня практика, педагогічні технології, соціальні навички.

Постановка проблеми. В умовах стрімких змін у сучасному світі, що характеризується високим рівнем невизначеності, складності та інформаційним перевантаженням, емоційний інтелект (ЕІ) стає одним із ключових факторів успішної адаптації та самореалізації особистості. Традиційна система освіти, історично орієнтована переважно на розвиток когнітивних здібностей, часто залишає поза увагою формування емоційної сфери та соціальних навичок учнів.

Особливого значення набуває розвиток емоційного інтелекту саме у молодшому шкільному віці. Цей період є сенситивним для формування основних емоційних компетентностей: здатності розпізнавати та розуміти власні емоції та емоції інших, керувати ними, проявляти емпатію та ефективно взаємодіяти з оточенням. Саме в початковій школі відбувається активне становлення особистості, закладаються основи соціальної поведінки та формується ставлення до себе й до світу. Недостатній розвиток ЕІ в цьому віці може призвести до низки проблем, таких як труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими, низька самооцінка, підвищена тривожність, агресивність або, навпаки, замкнутість, а також зниження мотивації до навчання.

Попри актуальність важливості формування емоційного інтелекту в освітній теорії та практиці України все ще існують значні прогалини у системному підході до його формування. Часто розвиток ЕІ відбувається спонтанно, без належної методичної підтримки та цілеспрямованої роботи з боку педагогів. Бракує чітких методологічних рекомендацій, апробованих програм та ефективних інструментів для діагностики та розвитку емоційних компетентностей молодших школярів у повсякденній освітній

діяльності. Це зумовлює актуальність глибокого аналізу сучасного стану сформованості емоційного інтелекту молодших школярів як у теоретичному, так і в практичному вимірі, з метою розробки та впровадження ефективних підходів до його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових публікацій свідчить про глибокий інтерес до вивчення емоційного інтелекту (ЕІ) молодших школярів та шляхів його формування в освітньому процесі. Дослідники активно зосереджуються на інтеграції різноманітних підходів для всебічного розвитку емоційної компетентності.

Учені С. Грищенко та М. Шутько наголошують, що в контексті онлайн-освіти цифрові інструменти відіграють ключову роль у процесі соціалізації дітей [1].

Професор Т. М. Котик у своїй роботі зазначає необхідність впровадження ігрових та інтерактивних методів для ефективного формування емоційної компетентності учнів початкової школи, що відповідає сучасним освітнім тенденціям [2].

Дослідники Л. І. Магдисюк та Л. В. Андросюк у своєму теоретико-методологічному аналізі вказують на важливу роль ігрових технологій у розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок молодших школярів [3]. Водночас, О. М. Мельник зосереджує увагу на загальних аспектах розвитку емоційного інтелекту у цій віковій групі [4].

З'ясовано, що Е. Л. Носенко та Н. В. Коврига розглядають емоційний інтелект як інтегральну особистісну властивість, підкреслюючи його системний характер [5]. З іншого боку, Т. М. Фогель наголошує на значенні емоційного інтелекту самого вчителя як запоруки ефективності освітнього процесу [6], що опосередковано впливає на емоційний розвиток учнів.

У своїй статті І. Чекановська підкреслює необхідність системного підходу до формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи та його впливу на успішність навчання [7]. А. Чернявська ще раніше вказувала на те, що емоційний інтелект є ключовим фактором успішного навчання [8].

Окрім вітчизняних розробок, у дослідженнях емоційного інтелекту варто згадати й зарубіжні фундаментальні праці, зокрема внесок Р. Барона. Його Emotional Intelligence Inventory (EQI) став одним з перших і найвідоміших інструментів для вимірювання емоційного інтелекту, підкреслюючи його практичну значущість та можливість об'єктивної оцінки [9].

Отже, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що сучасна освітня теорія та практика активно розробляє підходи до формування емоційного інтелекту молодших школярів. Дослідники підтверджують, що це багатовимірне явище, яке є критично важливим для комплексного розвитку особистості дитини, її соціальної адаптації та успішної навчальної діяльності.

Метою статті є аналіз сучасного стану формування емоційного інтелекту молодших школярів, охоплюючи як теоретичні аспекти, так і практичні підходи в освіті.

Виклад основного матеріалу. У сучасному науковому дискурсі емоційний інтелект (ЕІ) розглядається як багатогранна особистісна характеристика, що має вирішальне значення для всебічного розвитку людини, особливо у молодшому шкільному віці.

За твердженням О. Мельник, емоційний інтелект (ЕІ) є інтегративною властивістю особистості, яка гармонійно поєднує в собі як емоційні, так і когнітивні компоненти [4, с. 129]. Ця унікальна інтеграція дозволяє індивіду не лише глибоко усвідомлювати та розуміти власні емоції – їхнє походження, інтенсивність та вплив на поведінку – але й тонко сприймати почуття інших людей, розрізняючи відтінки їхніх емоційних станів. Як наслідок, розвинений емоційний інтелект забезпечує ефективну соціальну адаптацію, дозволяючи людині успішно взаємодіяти в різноманітних соціальних контекстах та будувати міцні стосунки. Він також значно сприяє розвитку рефлексії (самопізнання), допомагаючи індивіду краще розуміти свої внутрішні мотиви та реакції. Крім того, ЕІ надає здатність ефективно регулювати власну поведінку та діяльність у широкому спектрі життєвих ситуацій, включаючи стресові або непередбачувані обставини. Це означає, що емоційний інтелект є ключовим для самоконтролю та адекватного реагування на зовнішні стимули.

Дослідниця Т. Котик підкреслює, що емоційний інтелект (ЕІ) є багатограним феноменом, який охоплює ключові здатності людини до ефективного функціонування в емоційній сфері. Вона зазначає, що ЕІ включає не лише глибоке усвідомлення та розуміння власних емоцій, але й розвинене вміння їх регулювати та конструктивно виражати. Водночас Т. Котик наголошує на надзвичайній важливості ефективної взаємодії особистості з навколишнім середовищем, оскільки емоційний інтелект проявляється і в здатності адаптуватися до соціальних контекстів. За її словами, ЕІ знаходить своє вираження у точності оцінки та адекватності вираження емоцій, а також у фундаментальній здатності розпізнавати емоційні стани інших, навіть попри зовнішні, подекуди складні та неоднозначні, обставини [2]. Це означає, що розвинений емоційний інтелект дозволяє індивіду не лише контролювати свій внутрішній світ, але й чітко «зчитувати» емоційні сигнали оточення, що є запорукою успішної комунікації та соціальної адаптації.

А. Чернявська розглядає емоційний інтелект (ЕІ) як комплексне психологічне утворення, що

перебуває у постійному динамічному розвитку протягом усього життя людини. Це складне формування відіграє критично важливу роль у забезпеченні ефективної міжособистісної взаємодії, дозволяючи індивідам легше та успішніше орієнтуватися у соціальних динаміках. Окрім того, ЕІ значно сприяє формуванню адекватної самооцінки, допомагаючи індивідам розвивати реалістичне та позитивне сприйняття власної цінності та здібностей. Він також сприяє розвитку позитивного мислення, заохочуючи конструктивний погляд на виклики та можливості. Надзвичайно важливо, що емоційний інтелект є фундаментальним для становлення лідерських якостей, оскільки ефективні лідери часто володіють сильною здатністю розуміти та впливати на емоції інших, керувати груповою динамікою та надихати на колективні дії. Усі ці багатогранні аспекти глибоко ґрунтуються на глибокому усвідомленні ролі емоцій – як власних, так і чужих – та розвиненій здатності ефективно ними управляти та регулювати у різноманітних контекстах [8].

Отже, вважаємо, емоційний інтелект є не просто сукупністю окремих здібностей, а фундаментальною особистісною характеристикою, що забезпечує людині можливість глибоко розуміти свій внутрішній світ, ефективно взаємодіяти з оточенням та успішно адаптуватися до мінливих умов. Він охоплює здатність до самопізнання, саморегуляції, емпатії та конструктивного спілкування, що є вирішальним для гармонійного розвитку та життєвого успіху.

Формування основ емоційного інтелекту починається в родині, де емоційна культура батьків, стиль стосунків, а також практика розуміння та вираження емоційних станів (як власних, так і чужих) відіграють ключову роль. До цього також долучається виховання моральних почуттів та формування відповідального ставлення до обов'язків, інших членів сім'ї, тварин та речей. Далі цей процес розвитку продовжується у закладах дошкільної освіти та особливо активно – в початковій школі. Основними векторами розвитку емоційного інтелекту молодших школярів є: усвідомлення та розуміння власних емоцій і почуттів; вміння ефективно володіти ними; здатність пізнавати емоції та почуття інших людей, розвиток навичок взаємодії та комунікації з оточенням.

У моделі емоційного інтелекту, розробленій Р. Бар-Оном [9], емоційна та соціальна компетентність формують його основу, охоплюючи низку взаємопов'язаних сфер – ця модель структурно поділяється на кілька ключових складників. На внутрішньоособистісному рівні вона зосереджується на індивідуальному розумінні та управлінні собою, включаючи самосвідомість, асертивність, самоаналіз, а також прагнення до самореалізації та відчуття власної цінності. Міжособистісний рівень відображає здатність ефективно взаємодіяти з іншими, охоплюючи соціальну відповідальність, емпатію та вміння будувати продуктивні стосунки. Адаптивність виявляється у здатності особистості пристосовуватися до змін і вирішувати проблеми, що включає гнучкість у вирішенні проблем та здатність до об'єктивного сприйняття реальності. Стрес-менеджмент зосереджений на здатності керувати стресовими ситуаціями, передбачаючи стрес-толерантність та імпульсивний контроль. Отже, загальний настрій відображає загальний емоційний фон особистості, об'єднуючи позитивні стани: щастя, радість та оптимізм. Відтак, модель Бар-Она представляє емоційний інтелект як комплекс здібностей, що охоплюють як внутрішні особистісні процеси, так і взаємодію із зовнішнім світом, а також способи управління емоціями та стресом для досягнення загального добробуту.

Позитивні взаємини між вчителем та учнями є ключовим фактором, що визначає ефективність освітнього процесу. Як зазначає Т. Фогель, такі стосунки створюють стабільну, підтримуючу та емоційно сприятливу атмосферу в класі [6, с. 201]. Ця атмосфера не лише безпосередньо впливає на формування позитивної поведінки учнів, але й значно підвищує їх внутрішню мотивацію до навчання, що прямо корелює з академічними досягненнями. Крім того, наявність такого гармонійного середовища позитивно впливає на психологічне благополуччя та задоволеність роботою самого вчителя.

Е. Носенко та Н. Коврига пропонують структуру емоційного інтелекту, яка включає п'ять компонентів. Серед них – здатність людини налаштувати себе на діяльність та вміння підтримувати доброзичливі стосунки з іншими в процесі спілкування та взаємодії [5].

Загалом, дослідники виділяють низку чинників, що впливають на рівень розвитку емоційного інтелекту, поділяючи їх на дві основні групи:

1) **біологічні чинники**, до яких відносять емоційний інтелект батьків, тип мислення (зокрема, правопівкульний, пов'язаний з емоціями), спадкові задатки емоційних здібностей, а також властивості темпераменту;

2) **соціальні чинники**, що охоплюють рівень розвитку самосвідомості, характер стосунків між батьками (емоційно благополучні чи ні), дохід у родині, освітній рівень батьків та гендерні особливості виховання [5].

Ці чинники взаємодіють, формуючи унікальний профіль емоційного інтелекту кожної дитини.

Перехід на дистанційну форму навчання, спричинений сучасними викликами, значно вплинув на емоційний стан молодших школярів [1]. Відсутність безпосереднього фізичного контакту з

однокласниками та вчителями часто стає причиною відчуття самотності, помітного зниження мотивації до навчання та значних труднощів у саморегуляції. Це зумовлено обмеженістю можливостей для розвитку емоційного інтелекту, оскільки в умовах онлайн-взаємодії ускладнюється розпізнавання емоцій співрозмовників через брак невербальних сигналів та живого спілкування. Таке обмеження уповільнює формування емпатії та розвитку соціальних навичок, зокрема вміння працювати в команді та конструктивно розв'язувати конфлікти.

Попри окреслені виклики дистанційне навчання також відкриває нові можливості для цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту, особливо завдяки інтеграції інтерактивних цифрових технологій. У цьому процесі вчитель виступає не просто організатором освітнього процесу, а й емоційним наставником, який допомагає дітям усвідомлювати, висловлювати та ефективно регулювати свої почуття [3]. Для цього критично важливим є застосування емпатичного стилю спілкування, підтримка відкритого діалогу та створення доброзичливої атмосфери на онлайн-уроках, як зазначає Т. Фогель, яка підкреслює, що саме позитивні взаємини між учителем та учнями є фундаментальним елементом якості освітнього процесу, сприяючи мотивації до навчання та академічним успіхам [6, с. 201].

Ефективними засобами є регулярні обговорення настрою учнів, проведення емоційних рефлексій після виконання завдань та заохочення дітей ділитися своїми переживаннями через інтерактивні інструменти, такі як візуальні шкали настрою, відеповідомлення чи рольові вправи [7]. Важливим є і модель поведінки самого вчителя – демонстрація толерантності, уважності та вміння керувати власними емоціями слугує прикладом для учнів. Значення має й гнучкість навчання: адаптація завдань відповідно до емоційного стану дітей, забезпечення підтримки у складних ситуаціях та формування комфортного темпу роботи [1].

Проаналізовані теоретичні засади та виклики дистанційного навчання дали нам змогу розробити практичні рекомендації, спрямовані на формування емоційної компетентності учнів у процесі дистанційної взаємодії, з-поміж яких зокрема:

- створення сприятливого емоційного середовища, оскільки емоційний стан учнів суттєво впливає на їхню мотивацію та успішність у навчанні. Уважаємо принципово важливим початок занять із налаштування на навчання, використовуючи такі інструменти, як Mood Meter або Google Forms для ранкових опитувань про настрій учнів, що дає змогу вчителю своєчасно виявляти емоційний стан дітей та, за необхідності, коригувати стиль спілкування або пропонувати додаткову підтримку. Для створення атмосфери довіри та комфорту доцільно використовувати техніку «емоційної хвилинки» на початку уроку, коли учні можуть коротко ділитися своїм настроєм або обирати смайлик, який його найкраще відображає;

- використання інтерактивних методів, які сприяють активному залученню учнів до навчального процесу та допомагають розвивати їхню емоційну свідомість. До ефективних засобів відносимо вікторини в Kahoot для розпізнавання емоцій та аналізу емоційних реакцій у різних ситуаціях; завдання на рефлексію у Seesaw, де учні можуть записувати відеповідомлення про свої почуття, аналізувати власні реакції та ділитися своїми переживаннями; колективні онлайн-дошки, як-от Padlet, де учні можуть публікувати думки та обговорювати ефективні стратегії підтримки однокласників у складних ситуаціях;

- підтримка емоційного контакту між учнями та вчителем, викликана обмеженістю комунікації в дистанційному навчанні, поширеністю текстових повідомлень, що може ускладнювати розуміння емоційного стану учнів. Налагодження ефективного зв'язку передбачає впровадження «емоційних перерв» під час уроків, де учні можуть відпочити, поділитися думками або виконати прості вправи на розслаблення; використання емодзі в чатах, щоб учні могли швидко сигналізувати про свій стан; створення «Куточків довіри» у Google Classroom, де учні зможуть анонімно висловлювати свої почуття, ставити запитання або отримувати поради;

- розвиток емпатії та соціальних навичок, які є важливим компонентом емоційного інтелекту – цьому сприятимуть рольові ігри та ситуаційні вправи під час відеозустрічей, де учні отримують різні соціальні ролі та аналізують почуття інших людей, використання платформ на кшталт Minecraft Education або Virtual Reality (VR)-симуляцій, що дає змогу школярам взаємодіяти в змодельованому середовищі та відчувати на собі емоційні реакції інших, до прикладу, в таких вправах учні можуть мати певну роль (друг, учитель, незнайомец, однокласник, людина, яка потребує допомоги) і, використовуючи голосовий або текстовий чат, передавати емоції, шукати конструктивні рішення в конфліктних ситуаціях або пропонувати шляхи підтримки для співрозмовника. Корисним вважаємо і використання ClassDojo, що допомагає дітям створювати віртуальних персонажів, які відображають їхній емоційний стан, використання відеоматеріалів та казок (наприклад, перегляд освітнього мультфільму «Думками навиворіт», казкотерапія у відеоформаті (прослуховування історій про дружбу, співчуття, самоконтроль) або розбір емоційних ситуацій у відеоформаті з подальшим обговоренням на уроці, що забезпечує розвиток критичного мислення та глибше розуміння емоційного світу;

- навчання саморегуляції та зниження стресу, оскільки вміння керувати власними емоціями є важливим аспектом психологічного благополуччя. Рекомендуємо з метою допомоги учням розвивати

саморегуляцію впровадження таких практик: ведення «щоденника емоцій» у Google Docs або спеціальних мобільних додатках, де учні можуть щоденно фіксувати та аналізувати свій емоційний стан, причини переживань та знаходити ефективні способи їх подолання; виконання вправ на релаксацію та фізичну активність (наприклад, короткі дихальні вправи або йога перед початком уроку); запровадження творчих завдань, як-то створення мотиваційних колажів або малювання емоцій, що сприяє самовираженню та зменшенню рівня стресу.

Поєднання сучасних цифрових інструментів із традиційними методами емоційного навчання сприяє гармонійному розвитку емоційного інтелекту учнів, допомагаючи їм краще розуміти себе та інших, а також ефективно взаємодіяти в соціальному середовищі. Завдяки активній ролі вчителя онлайн-освіта може стати не лише ефективним інструментом передачі знань, а й простором для гармонійного розвитку емоційної компетентності молодших школярів.

Висновки. Проведений аналіз сучасного стану сформованості емоційного інтелекту молодших школярів у освітній теорії та практиці переконливо демонструє його вирішальне значення для гармонійного розвитку особистості дитини. Емоційний інтелект розглядається як багатогранна інтегративна характеристика, що поєднує когнітивні та афективні складники, які є фундаментом для розуміння як власних емоцій, так і почуттів інших. Це, своєю чергою, забезпечує ефективну соціальну адаптацію, сприяє самопізнанню та здатності регулювати власну поведінку.

Молодий шкільний вік є сенситивним періодом для формування емоційної сфери, де на розвиток ЕІ впливають як біологічні (спадковість, темперамент), так і соціальні чинники (сім'я, освітнє середовище). Особлива роль відводиться педагогічній взаємодії, адже позитивні стосунки між учителем та учнями, а також емоційна компетентність самого педагога, є запорукою створення сприятливої атмосфери, що стимулює мотивацію до навчання та академічні успіхи.

Сучасні реалії, зокрема дистанційне навчання, створюють нові виклики для формування емоційного інтелекту, такі як відчуття самотності та ускладнення соціальної взаємодії. Однак, попри це, онлайн-формат відкриває й нові можливості для цілеспрямованого розвитку ЕІ через інтеграцію інтерактивних цифрових інструментів та методичних підходів. Практичні рекомендації, що включають створення сприятливого емоційного середовища, використання інтерактивних платформ (Kahoot!, Seesaw, Padlet), підтримку емоційного контакту, розвиток емпатії за допомогою рольових ігор та відеоматеріалів, навчання саморегуляції через творчі завдання та рефлексію, підтверджують потенціал дистанційної освіти як простору для гармонійного емоційного розвитку.

Отже, успішна сформованість емоційного інтелекту молодших школярів є результатом комплексної взаємодії сімейного виховання та цілеспрямованої педагогічної роботи, яка має враховувати як вікові особливості дітей, так і сучасні технологічні можливості. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку інтегрованих освітніх програм та аналіз довгострокового впливу цифрових технологій на емоційну сферу дітей у контексті гібридного навчання.

Перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу, подальші дослідження у сфері емоційного інтелекту молодших школярів мають зосередитися на кількох ключових напрямках. Необхідним є створення та впровадження комплексних навчальних програм і методик, що цілісно інтегруватимуть формування емоційного інтелекту в освітній процес початкової школи. Це охоплює розробку відповідних дидактичних матеріалів та інструментів для оцінки ЕІ, апробацію пілотних проєктів у реальних умовах.

Список використаної літератури

1. Грищенко С. В., Шутько М. А. Особливості соціалізації дітей в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку* : VII Всеукраїнська наук.-практ. конф. Запоріжжя, 2023. С. 19–22.
2. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 187.
3. Магдисюк Л. І., Андросюк Л. В. Теоретико-методологічний аналіз особливостей розвитку емоційного інтелекту у молодших школярів засобами ігрових технолій. *Перспективи та інновації науки*. 2022. 10 (15). С. 495–503.
4. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73. Т. 1. С. 128–133.
5. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект як інтегральна особистісна властивість. *Практична психологія та соціальна робота*. 2018. № 9. С. 22–27.
6. Фогель Т. М. Емоційний інтелект вчителя як запорука ефективності навчального процесу. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Вип. 60. С. 200–202.
7. Чекановська І. Формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: теорія і практика. 2021. № 3 (90). С. 34–44.
8. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. *Молодь і ринок*. 2012. № 12. С. 136–139.
9. Bar-On R. Emotional intelligence Inventory EQI. Toronto, Canada : MuityHealth System, 1997.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE FORMATION IN JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN EDUCATIONAL THEORY AND PRACTICE

Pivovar Serhii

Post-graduate student

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Pivovar Nataliia

Deputy Director for Educational and Pedagogical Work

Konotop Primary School «Kazka» of the Konotop City Council of the Sumy Region

Introduction. *In a rapidly evolving world characterized by uncertainty and information overload, emotional intelligence (EI) is crucial for successful adaptation and self-realization. Traditional education often prioritizes cognitive development, neglecting students' vital emotional and social skill formation. This is particularly problematic for junior schoolchildren, a sensitive period for acquiring core emotional competencies like self-awareness, empathy, and effective interaction. Insufficient EI development at this foundational stage can lead to social, emotional, and academic difficulties. Despite recognized importance, Ukrainian educational theory and practice still lack systematic approaches, clear guidelines, proven programs, and effective tools for fostering EI. This highlights the urgent need to analyze the current state of EI formation in junior schoolchildren, both theoretically and practically, to develop and implement effective strategies.*

Purpose. *The primary purpose of this article is to comprehensively analyze the current state of emotional intelligence formation in junior schoolchildren, addressing both theoretical frameworks and practical pedagogical approaches, with a particular emphasis on the influence and opportunities presented by contemporary learning environments, including distance education.*

Methods. *The research employed theoretical methods including analysis, synthesis, comparative analysis, and generalization to examine existing literature, conceptual frameworks, and various models of emotional intelligence. A systemic approach was used to understand EI as a dynamic construct influenced by biological and social factors, and to classify relevant pedagogical technologies.*

Results. *The study identifies that emotional intelligence is a multifaceted, integrative characteristic crucial for a child's holistic development, combining cognitive and affective components that underpin self-understanding and empathy towards others. This integration fosters effective social adaptation, self-reflection, and behavioral regulation. Junior school age is confirmed as a sensitive period for EI formation, influenced by both biological (e.g., parental EI, temperament) and social factors (e.g., family relationships, educational environment). A key finding highlights the fundamental role of positive teacher-student relationships and the teacher's emotional competence in creating a supportive classroom atmosphere that enhances motivation and academic success. Furthermore, the transition to distance learning introduces unique challenges, such as increased feelings of loneliness and inhibited social interaction due to limited non-verbal cues. However, it also presents new opportunities for targeted EI development through the integration of interactive digital technologies. Practical recommendations include establishing a supportive emotional environment through tools like Mood Meter and Google Forms; utilizing interactive methods such as Kahoot!, Seesaw, and Padlet for emotional recognition and reflection; maintaining emotional contact via «emotional breaks» and emoji use; fostering empathy and social skills through role-playing (e.g., Minecraft Education, VR simulations) and video materials («Inside Out,» video fairy tales); and teaching self-regulation and stress reduction via emotion diaries (Google Docs) and relaxation exercises.*

Originality. *This research's originality lies in its comprehensive synthesis of emotional intelligence (EI) formation in junior schoolchildren, specifically integrating traditional educational theory with the evolving landscape of digital and distance learning. Unlike previous fragmented studies, this article presents a holistic framework for EI development in online environments by leveraging diverse theoretical understandings and practical pedagogical strategies. It uniquely proposes concrete, applicable recommendations tailored for digital learning, emphasizing the teacher's crucial and evolving role as an «emotional mentor» in this context.*

Conclusion. *This analysis clearly demonstrates that emotional intelligence (EI) is crucial for the harmonious development of junior schoolchildren. EI, an integrative characteristic combining cognitive and affective elements, underpins self-understanding, empathy, social adaptation, and self-regulation. Junior school age is a sensitive period where EI is shaped by biological and social factors. Positive teacher-student relationships and teacher emotional competence are vital for fostering a supportive learning environment that boosts motivation and academic success. While distance learning presents challenges to EI formation (e.g., loneliness, interaction difficulties), it also offers new opportunities. We've provided practical recommendations leveraging interactive digital tools (like Kahoot!, Seesaw, Padlet) for creating supportive emotional environments, maintaining contact, developing empathy through role-playing and videos, and teaching self-regulation via emotion diaries and creative tasks. Thus, successful EI formation requires a complex interplay of family upbringing and targeted pedagogical work, adapting to both age-specific needs and modern technology. Future research should explore integrated educational programs and the long-term impact of digital technologies on children's emotional development in*

blended learning contexts.

Key words: emotional intelligence, junior schoolchildren, emotional sphere, educational practice, pedagogical technologies, social skills.

References

1. Hryshchenko, S. V., & Shutko, M. A. (2023). Osoblyvosti sotsializatsii ditei v umovakh dystantsiinoho navchannia [Peculiarities of children's socialization in conditions of distance learning]. In *Pedahohika vyshchoi shkoly: Dosvid i tendentsii rozvytku* (pp. 19-22). Zapoizhzhia.
2. Kotyk, T. M. (2020). Nova ukrainska shkola: Teoriia i praktyka formuvannia emotsiinoho intelektu v uchniv pochatkovoї shkoly: Navch.-metod. posib. [New Ukrainian school: Theory and practice of emotional intelligence formation in primary school students: Teaching and methodical guide]. Aston.
3. Mahdysiuk, L. I., & Androsiuk, L. V. (2022). Teoretyko-metodolohichni analiz osoblyvostei rozvytku emotsiinoho intelektu u molodshykh shkoliariv zasobamy ihrovykh tekhnolii [Theoretical and methodological analysis of the peculiarities of emotional intelligence development in junior schoolchildren by means of game technologies]. *Perspektyvy ta Innovatsii Nauky*, 10(15), 495-503.
4. Melnyk, O. M. (2020). Rozvytok emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv [Development of emotional intelligence in junior schoolchildren]. *Pedahohika Formuvannia Tvorchoi Osobystosti u Vyshchii i Zahalnoosvitnii Shkolakh*, 73(1), 128-133.
5. Nosenko, E. L., & Kovryha, N. V. (2018). Emotsiinyi intelekt yak intehralna osobystisna vlastyvist [Emotional intelligence as an integral personal property]. *Praktychna Psykholohiia ta Sotsialna Robota*, 9, 22-27.
6. Fohel, T. M. (2018). Emotsiinyi intelekt vchytelia yak zaporuka efektyvnosti navchalnoho protsesu [Teacher's emotional intelligence as a guarantee of educational process effectiveness]. *Naukovyi Chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriia Pedahohichni Nauky: Realii ta Perspektyvy*, 60, 200-202.
7. Chekanovska, I. (2021). Formuvannia emotsiinoho intelektu v uchniv pochatkovoї shkoly: Teoriia i praktyka [Formation of emotional intelligence in primary school students: Theory and practice]. *Veresen*, 3(90), 34-44.
8. Cherniavska, A. (2012). Emotsiinyi intelekt – zaporuka uspishnoho navchannia [Emotional intelligence – a guarantee of successful learning]. *Molod i Rynok*, 12, 136-139.
9. Bar-On, R. (1997). *Emotional Intelligence Inventory (EQ-i)*. MultiHealth Systems.

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 30.07.2025 р.
Прийнято редакцією 30.08.2025 р.
Опубліковано 1.09.2025 р.

УДК 373.3:316.77

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-2-58-253-258

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Лісневський Андрій Павлович

аспірант кафедри педагогіки і психології початкової освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: spaceman449@gmail.com

ORCID ID: 0009-0006-2952-4467

У статті висвітлено проблему формування медіаграмотності в учнів початкової школи в умовах цифрових трансформацій освітнього середовища. Визначено загальні положення щодо розуміння медіаграмотності як складника базових освітніх компетентностей молодших школярів. Окреслено основні компоненти, що мають формуватися в дитей під час освітнього процесу, зокрема критичне мислення, здатність аналізувати інформаційні повідомлення, навички безпечного використання медіа. Розкрито провідну роль учителя у формуванні медіаграмотної поведінки в учнів, а також визначено напрями педагогічного супроводу в цифровому середовищі.

Ключові слова: молодші школярі, медіаграмотність, цифрова трансформація, критичне мислення, інформаційна безпека, педагогічна підтримка, відеоконтент.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Цифровізація суспільства докорінно змінює підходи до навчання, спілкування та сприймання інформації, що особливо важливо в умовах початкової школи, коли формується світогляд дитини. Сучасні молодші школярі стикаються з великою кількістю медіа – від освітніх відео до інтерактивних платформ, і при цьому потребують умінь критично осмислювати, аналізувати та безпечно використовувати медіаконтент. Формування медіаграмотності на цьому етапі освіти є не лише інноваційним підходом, а й нагальною потребою, продиктованою часом. Незважаючи на наявність концептуальних основ медіаосвіти, питання її впровадження в систему початкової освіти досі потребує ґрунтовного теоретичного переосмислення, адаптації до вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку та узгодження з новими цифровими реаліями. Саме тому актуальним постає завдання аналізу теоретичних засад формування медіаграмотності учнів початкових класів у контексті цифрових трансформацій.